

TOVĂRĂȘIA

Foaie economică, care cuprinde tot felul de povețe despre formarea și conducerea tovărășiilor economice.

Foaia oficioasă a „Centralei Tovărășiilor” și a însoțirii pentru „Asigurarea vitelor”, amîndouă în Orăștie.

— Sfaturi pentru agricultură, meserii și negoț, și îndrumări pentru valorizarea produselor economice —

Adaus economic la „LIBERTATEA”.

Apare în 10, 20 și 30, a fiecărei luni.

Intocmită de VAS. C. OSVADĂ

Anul III.

ORĂȘTIE, 20 Ianuarie v. 1908.

Nrul 4

Reuniunea rom. de agricultură din comitatul Sibiului.

II.

[Urmare.]

Printre lucrările cu bine îndeplinite de harnica „Reuniune rom. de agricultură” din Sibiu în a. 1906, pomenim următoarele, ca vrednice de luarea aminte și drept pildă și pentru alte centre cu Români, cari ar putea și ele lucra mai mult pe terenul economic, pentru popor:

Conducătorii „Reuniunii agricole române” dela Sibiu, au aranjat în anul 1906 prima *expoziție de copii* în Apoldul-românesc, la care au fost aduși peste 400 copii sănătoși și voinici. Mulți au fost premiați.

Expozițiile de acest fel au o mare însemnătate, pentru îndreptarea relelor ce sunt în-cuibate în jurul creșterii, îmbrăcăminte și nutririi copiilor, precum și asupra locuințelor și nutririi părinților!

Prin astfel de expoziții să pot mai ușor lămuri părinții, cum să-și crească copii, ca ei să fie bărbați vrednici, sănătoși și plini de viață!

Acest început al Reuniunii din Sibiu e vrednică de toată lauda și de-ar da Dumnezeu să fie urmat și de fruntașii din alte părți.

Dintre celelalte lucrări ale Reuniunii, mai pomenim că s'au ținut *întuniri agricole*, în care s'au preles și s'a împărțit sfaturi economice celor de față! Astfel de întuniri s'au ținut în Sibiu și în Cristian.

La 21 Octombrie 1906 Reuniunea a aranjat o *expoziție de vite de prăsilă* în comuna Săscior, la care au fost aduse o mulțime de vite, pentru care s'au dat și premii în valoare de 200 coroane. S'au dat apoi câte 240 coroane împrumut cu 5% interese la doi membri, pentru cumpărarea de vaci de prăsilă.

Pentru înaintarea *culturii pomilor* s'a ținut în Poplaca o plantare practică, sub conducerea membrului din comitet dl Petru Dragits, primpretar în Săliște.

S'au cumpărat apoi și s'au vîndut membrilor cu preț redus 8000 *oltoi* de câte 4 ani și s'a cerut și primit dela stat 15 mii 800 *pădu-dureți*, care s'au împărțit gratuit între membri.

Pentru *cultura nutrețurilor măestrite* s'au împărțit semințe de trifoi, luțernă și semințe de napi.

Pe lângă aceste lucrări, Reuniunea a înlesnit publicarea mai multor știri de interes economic, a mijlocit cumpărarea de semințe și pentru nemembri și a înmulțit Biblioteca Reuniunii cu broșura „Cum să mblătim orzul de bere” și altele.

Dintre toate lucrările Reuniunii însă, mai vădite roade a adus munca începută încă sub ocrotirea fie-iertatului Dr. Aurel Brote — pentru *alcătuirea de însoțiri satești, sistem Raiffeisen*.

Pe noi, care ne-am adăpostit munca noastră modestă, sub falnicul steag al Tovărășiilor satești — de bună samă munca asta ne privește mai de aproape, la ea privim mai cu drag și pe asta o avem mai la inimă, după-credința noastră neștrămutată este că poporul nostru numai prin tovărășii mai poate ieși de-asupra năcazului!

Bărbați luminați ai neamului nostru de mult timp înainte au știut ce însemnătate au pentru poporul nostru, cunoștințele economice, sfaturile pentru folosirea mijloacelor tot mai desăvîrșite în lucrările noastre economice și mai ales însemnătatea cea mare ce o au pentru organizația noastră economică: tovărășiile economice.

De aceea începutul făcut înainte cu mai bine 20 ani, de *Eugen Brote* și tovarășii săi de muncă e pentru a alcătui o „Reuniune română de agricultură” — a fost întâmpinat cu bucurie din toate părțile.

Dl Brote, ca iscusit economist și ca bărbat ce și-a cîștigat cunoștințe speciale în ale agriculturii și ale economiei peste tot, la vetrele calde de învățură de prin Germania și alte țări înaintate — a știut că poporul nostru, din care peste 90 la sută sunt agricultori și crescători de vite — mai arzătoare lipsă are de organizație agricolă și d'aceia a năzuit ca înțlia alcătuire, pentru un început de organizație, să fie o mare Reuniune agricolă.

În sinul acestei Reuniuni apoi s'a dat loc tuturor lucrărilor, ce pot înainta agricultura poporului nostru și mijlocit și industria și negoțul românesc.

Bunele planuri ale fondatorilor, care doreau ca Reuniunea din comitatul Sibiului să cuprindă tot ținutul românesc din statul ungar, — au fost zădărnice în parte de guvern, care n'a aprobat statutele în felul acesta, și astfel s'a ajuns ca Reuniunea de agricultură să se întindă cu munca nemijlocită nu mai asupra comitatului Sibiului. Așa s'a făcut apoi că și marea lucrare pentru înființarea de Tovărășii satești să se mărijnească numai la comitatul Sibiului.

Ca să se înlesnească dela început munca pentru alcătuirea de tovărășii, cu graba s'au luat cele mai apropiate pilde și așa s'a ajuns, ca tovărășiile satești să se alcătuiască după sistemul Raiffeisen, pe care îl aveau deja Sașii, adus din țara lor mamă, din Germania.

Sămnuț de deosebire al tovărășiilor după sistem „Raiffeisen”

este, că aici toți membrii răspund pentru tovarășie cu toată averea lor și ca să întrupeze teoria lui Raiffeisen, care nu ținea capitalul social de mare însemnătate, — în cele mai multe părți după acest sistem, un membru nu poate subscrie mai mult de o quotă, o parte, în sumă egală cu celelalte.

Lărgirea aceasta a răspunderii și restringerea subscrierii de quote, — ne-a făcut pe noi să spunem cu toate privilegiile, că pentru poporul nostru ne ținem de cel mai potrivit, felul lui Raiffeisen, la alcătuirea de tovărășii. Părerea noastră este, că un e bine să legi întreaga avere a membrilor. Pentru starea noastră, noi ținem că e tocmai o cucerire a ideii tovărășiilor. Dacă un membru își așează o parte cit de însemnată a averii sale în quote de-a tovărășiilor. Căci prin asta tovărășiile cîștigă prin capital, ceea-ce eventual perd prin restingerea răspunderii, care, după credința noastră, nu e bine să fie mai mare ca de 3 sau 5 ori mai mare decît suma quotelor subscrise.

În afară de răspundere și felul formării de capital, „Tovărășiile Raiffeisen sunt întocmai la fel cu Tovărășiile satești pentru alcătuirea cărora am muncit și noi și d' aici înainte credem că vom munci cu mai mare izbîndă, cu ajutorul „Tovărășiei Centrale” ce s'a înființat prin adunarea dela 22 Decembrie, la Orăștie.

Înaintarea tovărășiilor Raiffeisen în sinul Reuniunii agr. dela Sibiu, este dar prilej de bucurie și pentru noi, căci scopul acesta este de o potrivă cu scopul ce-l urmărim și noi prin tovărășiile satești.

Ba noi avem deplina nădejde că nu va fi departe vremea cînd vom vedea lucrarea noastră numai, alături, dar chiar împreună cu lucrarea pornită de Reuniunea rom. de agr. din Sibiu, pentru alcătuirea de tovărășii satești.

Căci sistemul e o formă și forma să îndoaie după cum vedem că mai ușor ajungem la țintă.

Ori cum ar fi roadele ce aduc tovărășiile, — însoțirile sistem Raiffeisen ne umplu de bucurie și ca să dam o nouă dovadă cetitorilor noștri despre puterea și binele ce să poate ajunge prin tovărășii, vom da în întregime partea din raportul anual al Reuniunii ce privește tovărășiile satești.

Pentru lămurire spunem că aceste tovărășii toate sunt de credit (bănci mici satești), după-ce Reuniunea cu alt soi de tovărășii nu să ocupă — deocamdată, cum vom face noi, la rîndul nostru, cînd vom nizu mai mult pentru tovărășii de producțiune, consum și valorizare.

(În un număr viitor vom da raportul celor dela Sibiu).

Asigurarea vitelor.

Dela adunarea generală ținută a treia zi de Crăciun la Orăștie, care a înființat tovărășia de asigurare a vitelor, — neconținut primim înștiințări singuratice pentru asigurări de vite. Tuturor fraților ce ne-au înștiințat, că doresc să-și asigure vitele, le răspundem, că tovărășia noastră după aprobarea statutelor, numai atunci își va începe lucrările (va plăti pagube), cînd va avea înscrisă o grupă de cel puțin 3000 capete de vite cornute, în sumă de cel puțin 1 milion cor. Mai tîrziu va face și grupe mai mici.

Prin urmare: rugăm pe toți cei-ce doresc să-și asigure vitele, să îndemne în satul ori în orașul său, ca să se înscrie de-odată cit mai mulți membrii și să ne împărtășească de-odată numele cit mai multor membrii. Condițiile și taxele ce sunt a să plăti — le-am spus în numărul 2 al „Tovărășiei”. Iar cui ne cere prin o simplă carte postală, adresată sau redacției „Libertății”, sau dlui V. C. Osavadă în Hunedoara, — îi trimitem cu plăcere tipărituri pentru liste de membri și liste pentru înscrierea de vite, — pe care apoi va avea să le umplă cu cit mai multe înscrieri.

Înștiințările singuratice de altcum încă le luăm în socoteală — dar numai după-ce vor fi plătite primele taxe obligate.

Taxele sunt: 1) 50 fileri taxa de înscriere (odată pentru totdeauna) după fiecare 100 coroane preț de vite asigurate. 2) Cîte 5 fileri pentru fiecare 100 coroane preț de vită asigurată, ca taxă pentru primul caz de nenorocire. 3) Cîte 1 coroană pentru fiecare quotă de cîte 4 coroane, ce e a să subscrie de fiecare membru și anume: 1 quotă à 4 coroane, după fiecare 1000 coroane preț de vită asigurată. Quotele sunt a să plăti în vreme de patru ani.

Răspunderea și plata pentru pagube să poate urca, în cel mai rău caz, numai până la 5 $\frac{1}{2}$ % a prețului asigurat; — d' aici înainte să plătesc cazurile prin reasigurare.

La asigurare numai vite cornute, de peste șase luni să primesc.

Roata vremii.

— Spicui și ocoșeli. —

Satele, din o mare parte a Bihorului, sunt amenințate de foamete, — așa ne vestesc gazetele noastre, care au luat știrea de sigur din gazetele ungurești. Căci altcum nu ne putem închipui să nu știe nici una că anume care sate sunt mai în pragul înfricoșatei foamete. Să nu

Prețul bucatelor.

Să sbate mult în căzanul speculației de bursă, care în toamnă a fost destul de îndrăzneată, ca acum apoi să nu mai poată fi stăpîină deplină pe jocul de-a prețurile, ce l'au fost pornit. Cu cît să apropie luna April, cînd cei ce cumpără și vînd pe hîrtie, trebuie să-și plătească diferențele în bani, cu atît speculația e mai nervoasă, mai alergătoare, și mulți îndrăznesc să-și caute scăparea în prețurile pentru grăul, ce va fi în 1908 și pentru-care închee deja prețuri pe terminul lunii Octomvrie.

Prețul grăului pe April să mișcă între cor. 25·20—25·30 fil., pe maza metrică; iar prețul grăului pe Octomvrie 1908 (grău nou ce va fi săcerat în vară) să mișcă între cor. 21·30—31·50 fileri. În același timp prețul grăului de acum (liferat prompt) să mișcă între 23 cor. 70 fil. și 25 cor. 50 fileri — fiind prețul mijlociu al grăului mijlociu 24 cor. 60 fileri pe maza metrică (100 kgrame; va să zică ferdela de 20 litre cam cu 3 cor. 70 fileri, 1 fl. 85, la bursa din Budapesta).

Prețul cucuruzului de acum (prompt) e în mijlociu, de 13 cor. 75 fil., pe maza metrică (adecă o ferdela de 20 litre să vinde la bursa din Budapesta cu 2 cor. 6 fileri, 1 fl. — și 1 fl. 03 cr.) Cucuruz pentru luna Maiu 1908 să vinde și să cumpără cu 14 cor. maza metrică.

Prețul ovăsului azi e cu 16 cor. 20 fil., iar pe April 1908, cu 16 cor. 50 fileri pe, maza metrică.

Prețul săcării e azi 21 cor. 30 fil., pe April 1908, cu 25 cor. 30 fil., pe maza metrică.

În celelalte piețe din țară, prețurile bucatelor să cam țin de prețurile din Budapesta. Grăul să vinde cu măsura de 20 litre și până la 1 fl. 80 cr. iar cucuruz să poate găsi în pieți ardelen și bănățene, socotit pe măsură, și cu 90 crucerii, ferdela de 20 litre.

Prețurile d'acii înainte să vor schimba în măsura cum vor ierna sămănăturile. După o ninsoare vor scădea, iar după frig și îngheț sec, să vor urca. Cu grăul poate să se mai facă bună speculație, dar' cu cucuruzul — de care e mult, — abia credem!

Să caută:

— Un loc potrivit de prăvălie, eventual cu licență pentru crișmărit, în o comună frunțase din comitatul Hunedoarei, ori din alt comitat mărginaș. A să adresa de-adreptul la dl Jonaș Nicolae în Berghiu (posta în loc: Berve),

— Pămînt la șes, cam 50—60 jugăre, ori la deal 100—150 jugăre. Anunțați la Redacția foii.

— Pădure de brad pentru cumpărare. Poate fi dela 5 jugăre în sus. Scrieți la V. C. Osvadă în Hunedoara.

Să găsește:

— Pășune foarte bună în pădurea din hotarul comunei Liget, comitatul Timișului, și anume: 615 jugăre gai și 59 jug. finaț, Să se adreseze de-adreptul la dnii George și Ghiga Bordoș în Liget.

— 600 kgrame brînză curată de oaie. Întrebați la Administrația foii

— Loc bun de prăvălie și crișmă. De lipsă 10 mii floreni. Scrieți la dna Sofia Silaghi în Câmpani (Topánfalva).

— Soia iaponeză de vînzare cu 2 cor. kilogramul, franco și cu instrucții, la dl Moise Ristor în Ohaba-sirbească, Nr. 140, u. p. Batha (comit. Caraș-Severin).

— 50—60 litri miere de stup, să găses la dl Aron Mihaescu, preot în Felső-Nyiresfalva (Lunca-Cernii) u. p. Demsuș, comit. Hunedoarei.

Băncile în noua reformă a dărilor.

De Ioan I. Lăpădatu.

(Urmare.)

Dispoziția de care vorbim a proiectului e o vădită acuză că băncile fac uzura. Recunoaștem, vor fi și bănci uzurare. Față de acestea însă să pot găsi destule mijloace cu mult mai potrivite de cît pedeapsa celor 15% de dare. Acolo e legea de uzură. N'are decît să se execute și chestiunea e rezolvită. Așa însă cum să proiectează, ori-cine poate avea impresia că uzura e permisă numai cît din aceasta o parte să revină statului. Ușor de înțeles de ce o astfel de măsură nu poate fi compatibilă cu demnitatea unui stat.

Pentru-că de fapt, dacă prin aceasta dispoziție a proiectului nu să urmăresc scopuri pecuniare, ci numai morale, atunci nu e just ca restricțiunile de cari vorbim să se facă numai față de bănci. Ele trebuie extinse — cum deasemenea foarte nimerit obsearvă memoriul camerei comerciale din Budapesta — și asupra însoțirilor scutite de dare și și asupra uzurii de altă natură ca de ex. pămînt, etc.

Afară de aceasta mai sunt însă o samă de momente morale de cari proiectul nu ține samă. Anume în motivare să zice că ministrul a fost cu conziderare la legea specială de uzură, cînd a propus cunoscuta dispoziție, menită a restrage încassarea dobînzilor mai mari de 8%. Abia credem. Legea de uzură oprește, ce e drept, încassarea dobînzilor mai mari de 8% — dar nu și a altor accidente, cum ar urma din proiect. Și e și natural. Căci doară competențele nu totdeauna să iau pentru ca sub titlul acesta să se poată încassa o dobîndă mai mare. Nu! De multe-ori ele să iau pentru munca mai multă și mai grea a diferitelor calculări și acte ce le reclamă singuraticile afaceri de credit. Alte-ori, la anumite împrumuturi și transacțiuni financiare instituttele creditoare își pun în joc vaza, autoritatea, cunoștințele cîștigate cu multă trudă ale personalului lor, etc. etc. tot lucruri deci pentru cari recompensa — provizie sau ori-cum i-s'ar zice nu poate fi considerată de uzură. Acolo sunt apoi împrumuturile acelea mici, pentru cari zău nu să rentează ca instituttele să jertfească muncă salare, regie, dări etc. dacă ar fi să se mulțumească numai cu rata temporis. Iată dară un șir de momente cari ori cît de strict s'ar conzidera totuș nu pot excludi îndreptățirea accidentelor și a proviziunilor ca resplată a cheltuelilor și muncii. Și dacă legislatura e datoare a să îngrijă de exterminarea uzurei, ea nu poate fi îndreptățită a jigni munca, acest cel mai perfect mijloc moralizător al omenirii.

Dar să ne închipuim că cu toată imposibilitatea ei economică și lipsa de bază morală, dispozițiunea proiectului devine lege și să vedem cari i-ar putea fi urmările.

Băncile din provincie — cu prea puține excepțiuni, — dacă ar fi să lucreze cu cel mult 8%, ar trebui să se mărginească la capitalurile proprii și cel mult la cele de depozit. Întrebuințare de reescont — cu deosebire în împrejurări nefavorabile, — cu greu s'ar putea face. Și aceasta din cauză că venitul capitalurilor de reescont e cu mult prea mic decît să poată contrabalansa plusul de dare de 50%, față de trecut după darea de cîștig a tuturor afacerilor și pentru-că concurența e cu mult prea înverșunată decît să-și mai poată cineva închipul că un institut să mai poate dezvolta azi lucrînd cu dobînzii mari. În urmare, băncile cari ar fi să se acomodeze dispozițiunilor legi, și n'ar voi să se angajeze la supraplusul de dare de 50%, ar trebui să-și re-

ducă cercul operațiunilor abzicînd mulțime de credite, ceea-ce de bunăsamă n'ar fi de folos pentru publicul debitor. Căci s'ar abzice nu creditele de prima bonitate, ci cele de a doua și a treia mână. Să vor abzice adecă creditele acelora, cari chiar prin calitatea afacerilor lor nu vor mai putea obține împrumuturi dela băncile consolidate, dela băncile cari să vor decide a lucra sub 8%. Debitorii creditelor abzise vor fi siliți a-și contracta împrumuturi nouă la acele bănci, cari — neputînd altcum — să vor decide a lucra cu peste 8%, cu mulțimea de proviziuni și competențe din cari să poată suporta supraplusul de dare proiectat prin reforma dela ordinea zilei. În chipul acesta consecvențele acestei dispozițiuni a proiectului — atît prin abzicerile de credite ce ar putea urma, cît și prin urcarea competențelor băncilor avizate a lucra cu peste 8% — le-ar simți în prima linie și mai dureros tocmai acele existențe, pe cari noua reformă a dărilor e chemată a le ocroti. Rezultă dar din toate acestea că pe lîngă că dispoziția din chestiune e absurdă din punct de vedere economic și lipsită de temei din punct de vedere moral, ea mai poate deveni și un pericol iminent pentru interesele creditului claselor mai năcăjite. Astfel o modificare a acestei dispozițiuni e o condiție sine qua non a celor mai gingașe interese ale creditului și circulațiunii banilor.

*

Cît privește — în rîndul al doilea — *baza de dare*, adecă cîștigul supus la contribuție, nouele proiecte surprind lumea cu trei inovații și anume: a) precizează titlurile de adaos și subtras din profitul curat, pentru-ca să se poată stabili baza de dare cu mult mai dăunător pentru bănci ca până acum; b) baza de dare nu să va mai stabili ca până acum din media cîștigurilor celor trei ani trecuți, ci ca bază de dare să vor lua cîștigurile anilor de afaceri premergători anilor în cari să stabilește darea și în fine c) baza de dare nu să va mai stabili ca până acum prin comisiunile de dare ci — în provincie — prin direcțiunile financiare, iar — în capitală — prin inspectorul de dare.

Înainte de a intra în discuția acestor inovațiuni, trebuie să spunem că toată lumea de afaceri, toți cei interesați ar fi așteptat o altă inovațiune cu mult mai arzătoare ca cele proiectate. S'ar fi așteptat ca peste tot baza de dare să nu să mai lase obiect de discuție și discreție pe sama organelor financiare, ci de bază să se fi admis profitul curat, arătat în bilanțurile primite de adunările generale ale institutelor contribuabile. Căci numai în chipul acesta s'ar fi putut pane capăt anomaliei de până acuma prin care pentru stabilirea cîștigului supus la dare să trebuiască a să face alt bilanț, deosebit de cel impus de legea comercială societăților obligate la publicitate.

Nefăcîndu-se aceasta va trebui să se urmeze praxa de până acuma în acel înțeles că la profitul arătat în bilanț să vor adauge mulțime de titluri — cari deși subtrase în bilanț — în senzul legii vin supuse la dare și din contră să vor subtrage acelea, cari după natura lor sunt supuse altor feluri de dări. Să va menține deci praxa de până acuma cu toate urmările ei dăunătoare, pentru-că reforma proiectată nu va pune capăt nici măcar controverselor și cazuisticilor ivite până acum, necum celor pe cari praxa vieții le va mai scoate în viitor la iveală. Baza de dare va rămînea și pe viitor obiectul discuțiilor și controverselor dintre cei interesați și organele financiare.

Dar dacă această novație în adevăr trebuincioasă nu s'a făcut, s'ar aștepta ca cel puțin în novațiile aduse, proiectul să fi fost cu mai

multă considerație față de sarcinile băncilor și așa destul de îngreunătoare, pe de-o parte prin menținerea cheii de 10%, pe de altă parte prin eventuala ei urcare la 15%. — Aceasta nu s'a făcut, ba din contră în toate privințele proiectul este mai sever ca praxa de până acum.

Astfel în ceea-ce privește titlul de subtras și adaos, pe viitor dacă un institut are în proprietatea sa realități de pământ, se va îngădui să subtragă numai venitul catastral al acestora (§. 17. p. 2) și nu venitul faptic după care institutul proprietar plătește darea de venit și care deci — după dreptate — ar și trebui subtras din venitul arătat în bilanț. — Tot asemenea în caz când într-o localitate oare-care casele cad în categoria dării de clasă, sub titlul venit de chirie, numai o astfel de sumă se poate subtrage, ca după care atîta dare de chirie ar cădea, cît să fie egală cu suma corăspunzătoare a dării de clasă. Un exemplu. După o locuință de 6—7 odăi, darea de clasă (categoria a doua), ar fi 30 cor. Institutul pentru o astfel de locuință, sub titlu de chirie (în localități mijlocii) va putea subtrage — cheia fiind 11% a veniturii brut — numai 272 coroane ($2.72 \times 11 = 29.92$).

Mai departe sub titlul veniturii ce cad sub darea de interese de capital și rente să va putea subtrage numai venitul efectelor, respective dividendă acțiilor indigene, adică din patrie. Prin urmare veniturile efectelor străine nu pot fi subtrase, așa că dacă un institut are efecte străine sau acții dela întreprinderi din alte țări, după acele va plăti dare de câștig, chiar și dacă după acele efecte sau acții în țara de unde derivă să plătească deja dare. — La acest loc trebuie să amintim că proiectul nu numai că nu ține samă de efectele străine, dar — cum nimerit să observăm de direcțiunea reuniunii regnicolare a băncilor — e și manc, întrucît nu are nici o dispoziție față de acele venituri de interese de capital, cari nu ar proveni din efecte publice. Din cauza aceasta nu să va putea hotărî, oare acestea cad sub dare de câștig ori de interese de capital ¹⁾

Să vor putea subtrage în senzul proiectului, sumele întrebuințate pentru amortizarea pretenziunilor neincassabile precum și cele destinate pentru fondurile de penziuni, fără însă să fie permis a să subtrage acelea cari să trec pentru crearea sau augmentarea de fonduri pentru dubioase, respective pentru pierderi sau ori-ce alte fonduri de rezervă. Ori această din urmă dispoziție e jignitoare pentru interesele de consolidare ale băncilor, interese cari nu pot fi indifferente pentru stat.

Din contră hotărît prevede proiectul că nu să pot subtrage — între altele — competențele erariale și dările, sumele date pentru scopuri umanitare și cele date ca premii sau remunerațiuni — tantieme — funcționarilor. Aceste dispozițiuni deasemenea în toate privințele sunt nedrepte. Pentru-că nu poate fi just a să plăti dare după dare și competențe erariale, ori a să cere dare după sume date în scop filantropic sau de recompense și mulțumiri.

E o plîngere generală că băncile nu contribuiesc, în măsură corăspunzătoare, pentru diversele scopuri publice. S'ar fi așteptat deci ca tocmai pentru aceste considerațiuni de ordin public, să nu să pună dare pe sumele date în scop filantropic, căci ele în sine și așa formează destulă dare pentru soc. ce le dau. Așa însă cu dispozițiunile sale, proiectul nu va face altceva de cît va da și pe viitor băncilor egoiste motiv de a sta departe de acțiunile filantropice, iar băncilor cu simț pentru sacrificiu public o sarcină nemeritată.

În sfîrșit nu să vor putea subtrage pierderile avute la cursul efectelor și nici pierderile efective aduse dintr'un an de pierdere în bilanțul anului următor. Două dispozițiuni aceste, cari sunt de-adreptul păgubitoare pentru ori-ce bancă.

¹⁾ Relativ la această chestiune a să vedea mai jos capitoul III. Darea după interese de capital și rente.

Pierderile la cursul efectelor sunt pierderi, cari adeseori mistuesc o parte însemnată a câștigului, astfel de pierderi pentru cari — dacă băncile n'ar ținea samă de ele — legea comercială ar trebui să le pedepsească. Și cu toate acestea institutele de bani după aceste pierderi, vor trebui să plătească dare grea de 10%, eventual 15%.

S'a accentuat întotdeauna ca un principiu de politică de bancă — principiu a cări însemnatate a accentuat-o destul de des chiar și actualul ministru prezident — că băncile să se nizuiască a avea cît mai mari rezerve de efecte, fiind aceasta un interes nu numai pentru bănci, ci — poate chiar mai mare — și pentru stat, într'u cît efectele să pot plasa în țară. Astfel de interese trebuie menajate dar, firește, nu prin dări asupra unor pierderi, cari reduc profitul băncilor, ci prin dispozițiuni potrivite însemnătății cauzei ce intenționează a să servi.

Și mai puțin îndreptățită este a doua dispoziție a proiectului, amintită mai sus, adică de a nu să putea subtrage pierderile aduse într'un bilanț următor. Presupunem că un institut într'un an a avut o pierdere de 10.000 cor., după care a urmat un an care i-a adus — fără considerare la pierderea trecută — 30.000 cor. câștig. În bilanț, natural, nu să va putea arăta profit de 30.000 cor., pentru-că atunci bilanțul ar fi fals, ci — după amortizarea pierderii de 10.000 cor. — numai 20.000 cor. — Aceasta ar fi suma câștigului adevărat. Cu toate acestea în senzul proiectului — nefiind permis a să subtrage pierderea amortizată — va trebui să se plătească dare după 30.000 cor. și nu — cum ar fi corect — după 20.000 cor. Va să zică se plătește dare și după un câștig, care de fapt nu există. Unde e deci rațiunea?

Vom vedea.

Dispoziția proiectului prin care pierderile nu vin considerate la stabilirea dării e o consecvență a celei de a doua inovații a reformei, despre care venim să vorbim și care — cum știm — constă în aceea, că darea nu să va mai stabili pe baza mediei câștigurilor din trei ani, ci să va stabili an de an, pe baza câștigului din anul precedent.

Proiectul motivează această inovație cu împrejurarea, că dacă la darea generală de câștig se pune capăt procedurii de a să stabili darea pe baza câștigurilor din trei ani, trebuie să se facă aceasta și la darea de câștig a întreprinderilor obligate la publicitate. Ne pare însă că adevărul e în altă parte, anume acolo, că prin stabilirea dării an de an, visteria va câștiga neasămănat mai mult ca până acum. N'avem decît să ne cugetăm la exemplul arătat mai sus, în urma căruia pierderile aduse într'un bilanț următor nu vin luate în considerare la stabilirea dării. Ne vom convinge, fără multă greutate, că deși este ceva rezon în motivarea proiectului — că adică pierderile de aceea nu să pot lua în considerare la stabilirea dării, pentru-că societățile în anul următor pierderii nu plătesc peste tot dare — totuși situația de azi e cu mult mai favorabilă pentru bănci ca ceea ce să proiectează. Tot asemenea în cazuri de câștiguri normale — știut fiind că institutele sunt în dezvoltare progresivă — visteria va fi în profit. Căci să presupunem, de ex., că un institut în ultimii trei ani a avut următoarele câștiguri: 50, 57 și 67 mii de coroane și să ne întrebăm: cît ar plăti azi în anul al patrulea și cît în urma reformei? Azi ca bază de dare s'ar lua media celor trei câștiguri, adică 58.000 — coroane. Din contră în urma reformei, în anul al patrulea ca bază de dare s'ar lua 67.000 — coroane. În urmare azi s'ar plăti după K 58.000 —

10% dare de câștig . . .	K 5.800 —
3% dare integ. de venit . . .	„ 1.740 —
Total . . .	K 7.540 — iar

în urma reformei după K 67.000 —

10% dare de câștig . . .	K 6.700 —
dare de venit progr.	„ 3.000 —
Total . . .	K 9.700 —

adecă o diferență de K 2.160 —, diferență care ar crește la K 5.510 —, dacă respectivul institut ar lucra cu o dobîndă mai mare decît 8%.

*

Dar dacă această inovație nu e în folosul băncilor cu atît mai puțin e cea amintită în rîndul al treilea, în senzul căreia darea nu să va mai stabili prin comisiunile de dare, ci prin direcțiunile financiare, respective în capitală prin inspectorul de dare.

Procedura — pe scurt — ar fi următoarea:

Fiecare bancă ar avea să trimeată direcțiunii financiare, imediat după adunarea generală, cel mai tîrziu însă în 90 de zile dela expirarea anului de afaceri: bilanțul, contul profit și pierdere, procesul verbal al adunării generale precum și conspectele amănunțite a tuturor acelor poziții din bilanț, fără de cari darea nu să poate stabili. Pe baza tuturor acestora direcțiunea financiară stabilește darea, despre ceea-ce înștiințează pe institutele interesate, cărora li-să dă drept — ca prin reprezentanții lor — să poată vedea lucrările ce le privesc. Dacă însă datele trimise de un institut oare-care n'ar fi suficiente pentru stabilirea dării, direcțiunea financiară îl provoacă să le întregească în decurs de 15 zile și dacă și de astădată ar fi excepționabile, direcțiunii financiare i-se dă dreptul a controla însași — pe spesele institutului interesat — cărțile acestuia. Ba dacă faziunile nu s'ar face în timpul prescris sau nu s'ar întregi în modul cerut, sau dacă peste tot institutul ar denega datele de lipsă, atunci pe sama respectivului institut să va măsura o pedeapsă de 25% a dării stabilite din oficiu. În sfîrșit ca coronament al acestor dispozițiuni severe, proiectul prevede pedepse de bani eventual de pierdere a libertății pentru direcțiunile acelor institute, despre cari s'ar dovedi că în faziunile lor au dat date eronate prin cari erariul să fie scurtat în veniturile sale.

Cum să vede din toate acestea, organelor financiare li-să dă cel mai larg teren și cea mai mare putere pentru procurarea și eruarea datelor necesare la stabilirea dării. Așa fiind, devine inexplicabil faptul — fără păreche de draconic — că cu toate acestea institutele să mai poată fi și amendate cu 25% a dării stabilite din oficiu, iar organele lor conducătoare chiar și personal pedepsite.

Astfel de dispozițiuni cu greu își pot găsi îndreptățire într'un stat de ordine. Pentru că ori să dă deplină putere organelor financiare în activitatea lor, dar atunci să renunță peste tot la pedepse; ori apoi dacă să mențin pedepsele, n'ar fi permis a să supune administrația institutelor la completa discreție a organelor financiare. Ori una — ori alta. Amîndouă în nici un caz. Căci e doar lucru știut că organele financiare totdeauna au avut și vor avea și de aci înainte puțința de a erua datele necesare pentru stabilirea dării. E o afirmațiune aceasta pe care o ar putea întări ori ce om nepreocupat al administrației financiare. Ba un respectabil bătrîn pricepător al acestor chestiuni, care a stat în fruntea afacerilor financiare a trei comitate, mărturisirea într'o adunare publică că nimenea dintre cei-ce cunosc referințele nu va putea admite că datele necesare pentru stabilirea dării nu s'ar putea obține — da că o bunăvoință și interes — decît numai cu pedepse cum prevede proiectul.

(Va urma.)